

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2022-2-3>

УДК 332.05:373.1

JEL R11, I12

І. З. Сторонянська

доктор економічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів
e-mail: istoron@i.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0237-1409>

Л. Я. Бенівська

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів
e-mail: lbenovska11@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-6987-5727>

ОСВІТНЯ ІНФРАСТРУКТУРА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА РИЗИКИ

Проаналізовано функціонування закладів середньої освіти територіальних громад в умовах війни в Україні. З'ясовано регіональні особливості масштабів руйнування освітньої інфраструктури. Виявлено особливості та проблеми використання освітньої інфраструктури територіальних громад у відносно стабільних регіонах. Розглянуто алгоритм дії місцевих органів влади територіальних громад у реалізації використання інфраструктури освітніх закладів для непостійного перебування тимчасово переміщених осіб. Виявлено ризики, викликані війною: втрати людського капіталу через міграційні процеси серед учнів та освітян, ризики фінансування загальної середньої освіти та зниження якості отриманих освітніх послуг, обмеження можливості відновлення офлайн-навчання через руйнування освітніх закладів і потребу у використанні їх не за призначенням. Проаналізовано особливості та проблеми організації зовнішнього незалежного оцінювання, зокрема спрощення процедури його проведення, в умовах воєнного стану та з'ясовано низку ризиків для майбутніх абітурієнтів.

Ключові слова: освітня інфраструктура, ризики, війна, проблеми фінансування, територіальна громада.

Storonyanska I., Benovska L. EDUCATIONAL INFRASTRUCTURE OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE CONDITIONS OF WAR: PROBLEMS AND RISKS

The hostilities in Ukraine in 2022 had a devastating effect not only on the critical infrastructure of the regions but also on the educational infrastructure, resulting in the loss by some educational institutions of the ability to perform their functions, and other educational infrastructure began to perform functions not typical for them, including the accommodation of temporarily displaced persons. The article aims to outline the peculiarities of the functioning of the educational infrastructure in territorial communities during the war and to identify its exploitation problems and risks. The following methods are used for the study: abstract-logical, comparative analysis, graphical visualization, and statistical. The article analyzes the functioning of secondary educational institutions of territorial communities during the war in Ukraine. The regional peculiarities of the scale of the educational infrastructure destruction are clarified. Peculiarities and problems of exploitation of the territorial communities' educational infrastructure in relatively stable regions are revealed. The algorithm of actions taken by local authorities of territorial communities to realize the exploitation of the infrastructure of educational institutions for a temporary stay of temporarily displaced persons is considered. The following risks caused by the war are identified: loss of human capital due to migration processes among students and educators, risks of financing general secondary education and reducing the quality of educational services, and limited possibility of resuming offline learning due to the destruction of educational institutions and the need for misuse. The peculiarities and problems of the organization of external independent evaluation in the conditions of martial law are analyzed, in particular, the simplification of the procedure of external evaluation and a number of risks for future applicants are clarified.

Keywords: educational infrastructure, risks, war, funding problems, territorial community.

Постановка проблеми. Важливим активом розвитку територіальної громади є освітня інфраструктура, що має грошову оцінку та потребує ефективного управління та фінансування. На жаль, воєнні дії в Україні 2022 р. справили руйнівний вплив не лише на критичну інфраструктуру регіонів, але й на освітню інфраструктуру, яка піддавалась обстрілам і бомбардуванням у районах ведення бойових дій та, як наслідок, втратила можливість виконувати покладені на неї функції. Натомість значна частина

освітньої інфраструктури у відносно стабільних регіонах дещо змінила своє призначення і стала пунктами локалізації та проживання осіб, які втікають від війни. Особливості використання освітньої інфраструктури в умовах війни потребують нових підходів до управління та фінансування.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми управління загальною середньою освітою в Україні неодноразово піднімали у працях Г. Сьнікова [1], С. Шульц [2]. Питання фінансування освітньої галузі

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

з місцевих бюджетів та оптимізації освітньої мережі набули висвітлення в наукових працях таких учених і практиків, як О. Демків [3], М. Барановський, О. Барановський [4], С. Лондар [5] та інші. Однак проблематика особливостей функціонування освітньої інфраструктури в умовах війни є новою та потребує поглиблених досліджень.

Метою статті є з'ясування особливостей функціонування освітньої інфраструктури територіальних громад в умовах війни, виявлення проблем і ризиків її використання.

Основні результати дослідження. Через війну заклади освітньої інфраструктури, що знаходились на лінії фронту чи на територіях, що піддавались регулярним бомбардуванням і ракетним обстрілам, зазнали значних пошкоджень і руйнувань. Зокрема, станом на 29.04.2022 р. 1499 закладів освіти в Україні постраждали від бомбардувань та обстрілів, 102 з них зруйновано повністю (табл. 1). Найбільших руйнувань зазнала освітня інфраструктура в Харківській, Київській, Чернігівській, Сумській і Донецькій областях та м. Київ (табл. 1).

Таблиця 1

Зруйнована та пошкоджена внаслідок війни освітня інфраструктура в регіонах України станом на 29.04.2022 р.

Регіони	Зруйновано освітніх закладів, одиниць				Пошкоджено освітніх закладів, одиниць			
	усього	закладів загальної середньої освіти	закладів дошкільної освіти	інших освітніх закладів	усього	закладів середньої освіти	закладів дошкільної освіти	інших освітніх закладів
Вінницька обл.	0	0	0	0	13	4	4	5
Волинська обл.	0	0	0	0	0	0	0	0
Дніпропетровська обл.	0	0	0	0	12	7	1	5
Донецька обл.	1	1	0	0	329	147	154	28
Житомирська обл.	1	1	0	0	77	36	28	26
Закарпатська обл.	0	0	0	0	0	0	0	0
Запорізька обл.	18	9	4	5	9	1	2	6
Івано-Франківська обл.	0	0	0	0	0	0	0	0
Київська обл.	3	0	1	2	113	65	39	9
Кіровоградська обл.	0	0	0	0	1	0	0	1
Луганська обл.	6	3	2	1	128	63	44	21
Львівська обл.	0	0	0	0	2	1	0	0
Миколаївська обл.	7	5	2	0	601	49	31	20
Одеська обл.	0	0	0	0	6	4	1	1
Полтавська обл.	0	0	0	0	0	0	0	0
Рівненська обл.	0	0	0	0	2	2	0	0
Сумська обл.	1	0	1	0	45	17	11	17
Тернопільська обл.	0	0	0	0	0	0	0	0
Харківська обл.	51	49	1	1	239	110	108	21
Херсонська обл.	4	2	2	0	63	38	14	11
Хмельницька обл.	0	0	0	0	1	0	1	0
Черкаська обл.	0	0	0	0	14	5	6	3
Чернівецька обл.	0	0	0	0	0	0	0	0
Чернігівська обл.	10	4	5	1	120	60	46	14
м. Київ	0	0	0	0	76	39	28	9

Примітка. До інших закладів віднесено заклади позашкільної освіти, заклади професійної (професійно-технічної) освіти, заклади спеціалізованої освіти, заклади фахової передвищої та вищої освіти.

Джерело: [6].

Найбільших руйнувань будівель зазнали освітні заклади середньої та дошкільної освіти. Частка повністю зруйнованих закладів середньої та спеціалізованої освіти на 08.04.2022 р. становила 83,3% серед усіх зруйнованих закладів освіти (рис. 1).

За спільними оцінками Мінекономіки, Київської школи економіки (KSE) та Центру економічної стратегії, Антикоруptionного штабу, Інституту аналітики та адвокації, Трансперенсі Інтернешнл Україна та ДП «Прозорро. Продажі», отриманими на основі проведеного аналізу, що здійснюється в межах проекту «Росія заплатить», станом на 01.04.2022 р. з початку воєнних дій фінансові збитки закладів загальної середньої та вищої освіти становлять 772 млн дол. США, закладів дошкільної освіти – 226 млн дол. США [7]¹.

¹Розрахунки формуються на основі аналізу кількох тисяч публічних повідомлень від громадян, уряду, місцевих органів влади щодо втрат і пошкоджень по

За перший місяць війни власні домівки покинуло 4,3 млн українських дітей, (понад половину загальної кількості) – виїхали в інші регіони України або за кордон. За таких умов освітня інфраструктура у відносно спокійних регіонах стала виконувати нові функції, що пов'язані з наданням допомоги з тимчасового розміщення внутрішньо переміщених осіб, організації волонтерської підтримки, залучення дітей внутрішньо переміщених осіб до навчального процесу, надання психологічної допомоги та інші. Такі завдання є першочерговими, однак супроводжуються певними викликами та ризиками для місцевих органів влади та освітніх закладів.

всій країні, а також опосередкованих методів оцінювання, таких як розрахунок орієнтовної площі пошкодженого внаслідок воєнних дій майна в найбільш постраждалих містах.

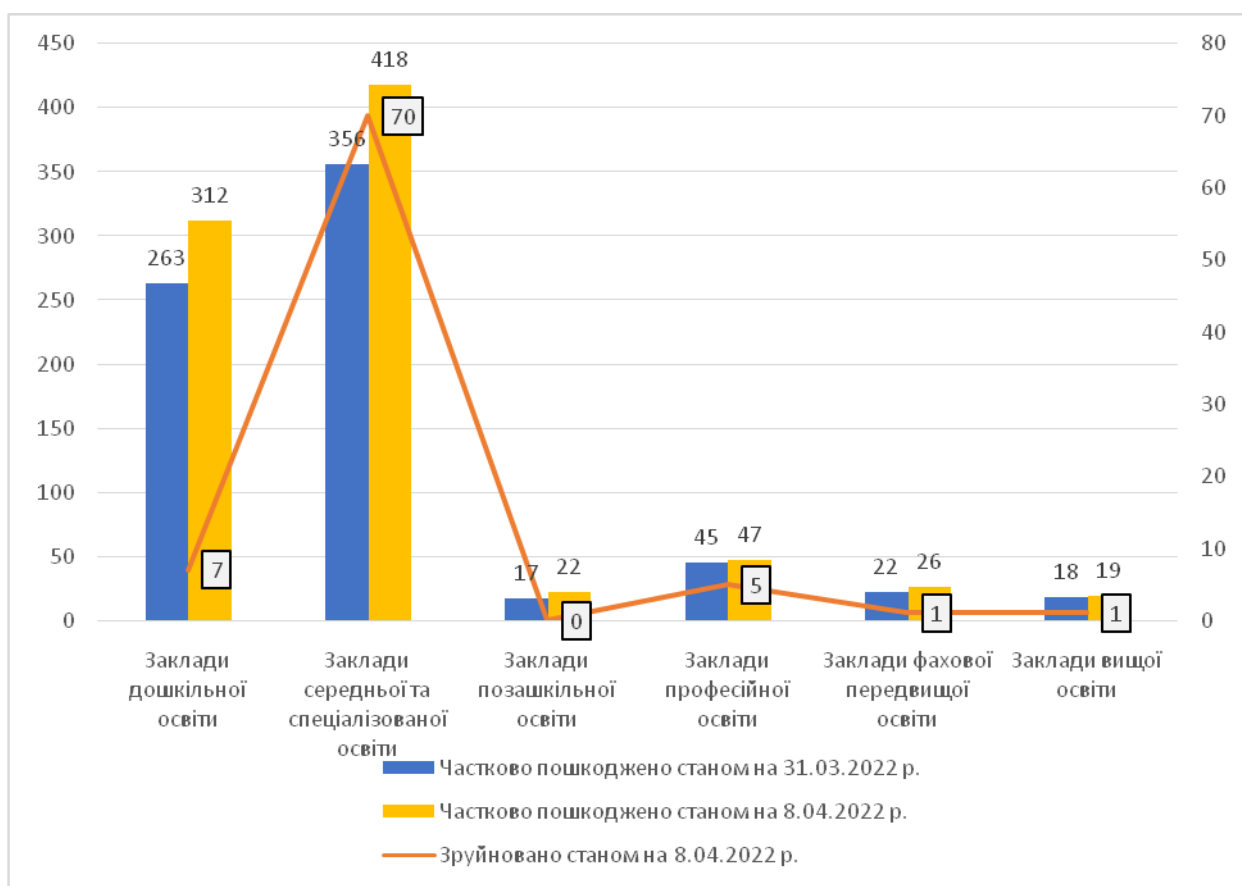

Рис. 1. Структура зруйнованої та пошкодженої внаслідок війни освітньої інфраструктури

Джерело: [7].

1. Є серйозний ризик втрати людського капіталу України через зумовлену війною міграцію освітян та учнів навчальних закладів. За даними Міністерства освіти та науки, станом на 14 квітня від початку війни з України за кордон виїхало понад 20 тис. вчителів. Після оформлення двотижневої відпустки за власний рахунок у вітчизняних навчальних закладах (оформити чергову відпустку не можна через те, що навчальний рік не закінчився) вчителі (насамперед у відносно спокійних регіонах) можуть бути звільнені. Країни-члени Євросоюзу фінансово підтримують осіб, які втікають від війни, та створюють можливості для працевлаштування їх за кордоном. Зокрема, перспективи працевлаштування вітчизняних освітян є як викладачів української мови, у суботніх школах, є також можливості професійної перекваліфікації.

Зі складнощами здобуття освіти зіткнулись учні, які виїхали за кордон:

- часто через публічний осуд діти, перебуваючи за кордоном, продовжують навчання в Україні, що несе значне навантаження на дитячий організм;
- учні стикаються з проблемами невідповідності навчальних програм різних країн, адаптації в новому освітньому середовищі, наявності мовного бар'єру, неможливості отримання випускниками шкіл атестату про закінчення навчального закладу тощо.

Хоча країни-члени Євросоюзу створюють чимало сприятливих фінансових умов для допомоги особам, які втікають від війни, освітнє середовище, в яке

попадають діти за кордоном, часто стає вирішальним фактором у прийнятті рішення про повернення чи неповернення сім'ї в Україну. Тому важливим є розроблення комунікаційних механізмів та узгодження освітніх програм на міждержавному рівні, порядку зарахування учнів у вітчизняні заклади, якщо ті повертаються після кількох місяців перебування за кордоном та ін. [7; 8].

2. Організація перебування тимчасово внутрішньо переміщених осіб у закладах освіти через створення ліжко-місць і тимчасове поселення – одна з найважливіших функцій закладів освіти багатьох регіонів у воєнний час. Дуже велика кількість осіб, які втікають від війни, має намір прямувати до країн-членів Євросоюзу, а західні області країни забезпечують переважно тимчасове їх розміщення та сприяють трансферту за кордон. Для цього активно використовується інфраструктура освітніх закладів (школи, дитячі садки, гуртожитки закладів професійної та професійно-технічної освіти), які здебільшого виконують роль тимчасового притулку.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» надає органам місцевого самоврядування широкі повноваження щодо використання власних коштів місцевого бюджету та майна комунальної власності взагалі. Використання освітньої інфраструктури органами місцевого самоврядування на воєнні потреби може здійснюватися на основі розпоряджень обласних чи районних військових адміністрацій, згідно з якими органи місцевого самоврядування зобов'язують забезпечити тимчасове

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

розташування внутрішньо переміщених осіб та / або евакуйованих осіб у закладах освіти, засновниками яких є місцеві ради.

Алгоритм дії місцевих органів влади територіальних громад для реалізації освітніх закладів як тимчасових притулків для осіб, які втікають від війни, такий:

- прийняття органами місцевої влади рішення про розміщення тимчасово переміщених осіб у закладах освіти громади;
- вибір та обґрунтування спроможності тих закладів освіти, які надаватимуть відповідні послуги;

- розроблення механізмів забезпечення та організації матеріальної бази для розміщення внутрішньо переміщених осіб, організація харчування, забезпечення трансферту осіб, використовуючи шкільні автобуси, сприяння переміщенню осіб, що втікають від війни, за кордон, співпраця з громадськими, волонтерськими організаціями, бізнесом тощо.

Станом на 01.03.2022 р. в освітніх закладах Львівської області було підготовлено близько 25 тис. місць для тимчасово переміщених осіб (рис. 2).

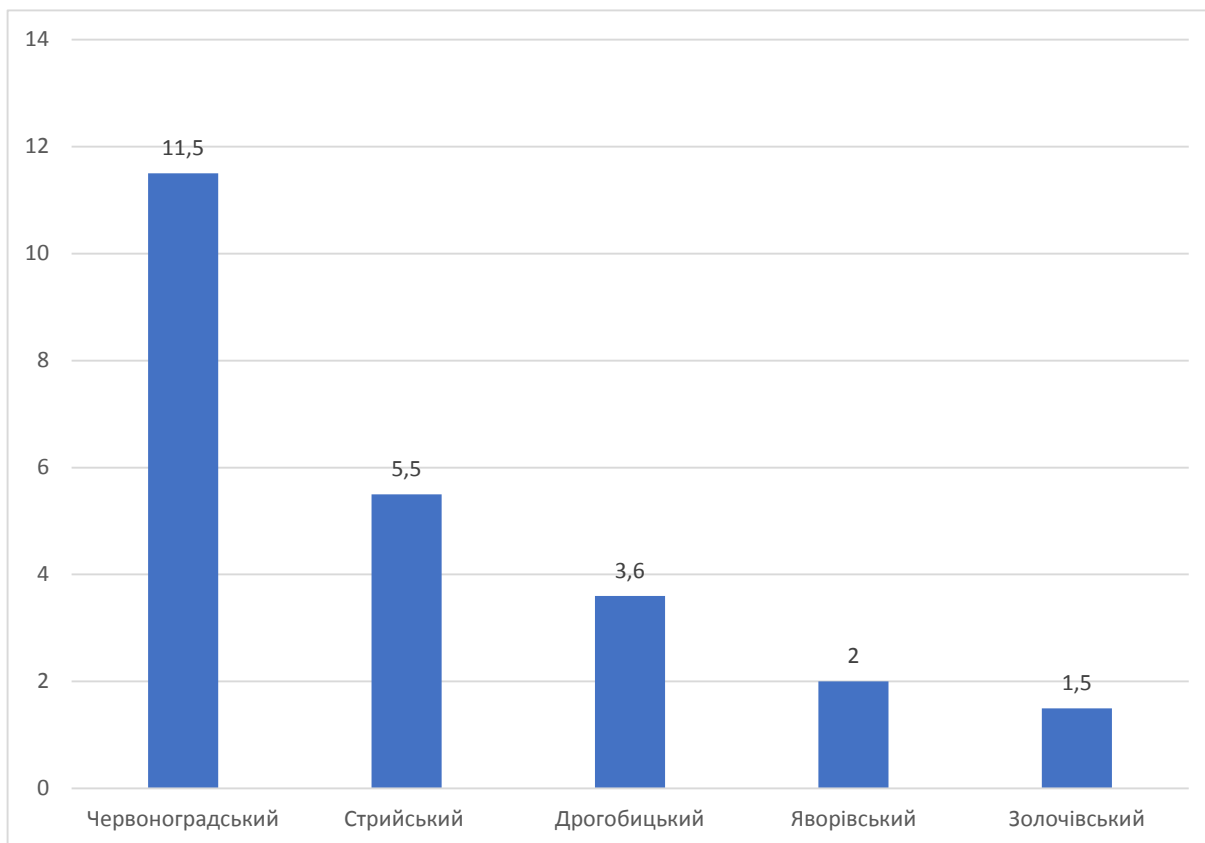

Рис. 2. Кількість місць для тимчасово переміщених осіб в освітніх закладах Львівської області, тис. осіб

Джерело: за даними [9].

Іншими функціями освітніх закладів стали організація на їхній базі пунктів збору гуманітарної допомоги від населення, бізнесу – одягу, взуття, засобів гігієни, запчастин до автомобільного транспорту (транспортні засоби, що поламались у дорозі); залучення до надання допомоги громадських організацій, які допомагають переміщенню осіб за кордон та ін.

Проблеми та ризики забезпечення тимчасово внутрішньо переміщених осіб ліжко-місцем у закладах освіти полягають у непристосованості закладів для таких цілей і складності прогнозування потрібної кількості місць, яка зазнає динамічних коливань залежно від ескалації на фронті, зростання попиту на певні групи товарів (каримати, матраци, спальники, постіль тощо) і тимчасового дефіциту їх.

3. Бюджетні механізми фінансування освіти у воєнний час. Безумовно, допомога тимчасово переміщеним особам надається не лише на волонтерських засадах, але потребує додаткового фінансування з боку місцевих органів влади та внесення змін до місцевих бюджетів. На державному рівні було розроблено механізми фінансування, що дозволяють підтримати тимчасово внутрішньо переміщених осіб, а саме:

- спрощено процедуру перерозподілу витратів бюджету й надання кредитів з бюджету за бюджетними програмами, включно з резервним фондом бюджету. Збільшення витратів розвитку шляхом зменшення інших витратків здійснюється без погодження з відповідною комісією місцевої ради;

- змінено Типову класифікацію видатків місцевих бюджетів шляхом доповнення такими позиціями: 3230 – видатки, пов'язані з наданням підтримки внутрішньо переміщеним та / або евакуйованим особам у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні (1070); 8755 – допомога внутрішньо переміщеним та / або евакуйованим особам у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні за рахунок коштів резервного фонду місцевого бюджету (1070);
- надається на безоплатній основі компенсація місцевим бюджетам з резервного фонду державного бюджету для покриття витрат місцевих бюджетів, понесених на оплату комунальних послуг, спожитих у будівлях (приміщеннях) комунальної форми власності, в яких розміщено тимчасово переміщених осіб;
- на потреби воєнного часу (зокрема на евакуацію тимчасово переміщених осіб у безпечні місця та їх облаштування) урядом прийнято рішення використати залишки освітньої субвенції і субвенції на підтримку осіб з особливими освітніми потребами, акумульовані в місцевих бюджетах на початку цього року (5,6 млрд грн залишків освітньої субвенції, які були накопичені на рахунках місцевих бюджетів станом на 01.01.2022 р.). Причиною накопичення таких великих залишків освітньої субвенції стало виділення урядом наприкінці 2021 р. коштів на придбання шкільних автобусів, зокрема обладнаних місцями для дітей з особливими освітніми потребами, та створення належних санітарно-гігієнічних умов у приміщеннях закладів загальної середньої освіти [10]. Такі рішення потрібні у воєнний час, однак виникають ризики, пов'язані зі зниженням якості навчального процесу внаслідок зменшення обсягів освітньої субвенції, припинення фінансування окремих освітніх програм, обмеження можливості інклюзивної освіти тощо.

4. Організація відновлення навчального процесу в освітніх закладах регіонів та залучення до нього учнів із числа внутрішньо переміщених осіб. Після прийняття Міністерством освіти та науки рішення про відновлення навчального процесу з 14.03.2022 р. навчання (здебільшого дистанційне) було відновлено в 13 областях (західні та центральні регіони), а у дев'яти областях дистанційне навчання розпочалось частково. Станом на 30 березня до навчання в країні повернулися понад 3,3 млн учнів, а частка тимчасово внутрішньо переміщених дітей, які долучилися до навчання з інших областей, становила понад 62 тис. осіб [11].

У Львівській області з 14 березня з 1130 шкіл 54(4,6%) відновили навчання в закладах середньої освіти в очному форматі. До навчання на початок відновлення навчального процесу залучено 3573 дитини із числа тимчасово переміщених осіб, основна частка яких з Київської та Харківської областей (1,9% загальної кількості учнів Львівщини).

Не лише будівлі закладів загальної середньої освіти використовують для розміщення тимчасово переміщених осіб, але і шкільні автобуси, які в мирний час возили учнів, зараз допомагають волонтерам, аби розвезти людей і поселити їх у підготовлені освітянами приміщення.

Критично важливою не лише для економіки, але й для обороноздатності країни є професійно-технічна освіта (гостро зросла потреба у зварювальниках, слюсарях, механізаторах, токарях, електриках та інших технічних професіях). ЗП(ПТО) започаткували нові види діяльності – стали виготовляти протитанкові їжаки, шити спеціальний одяг, плести маскувальні сітки, готувати страви для переміщених осіб, займатись розселенням людей та ін. Навчальний процес тут відновлено здебільшого в дистанційному форматі.

Поступово навчальний процес відновлюється в закладах позашкільної та дошкільної освіти більшості регіонів. Заклади дошкільної освіти, маючи ліжка, спальні кімнати, санвузли, їдальні, були більш пристосовані для приймання тимчасово переміщених осіб порівняно із закладами загальної середньої освіти, однак виник ризик неможливості відновлення в багатьох закладах дошкільної освіти офлайн-освіти. З одного боку, є потреба у відновленні роботи підприємств, бізнесу та сплати податків до бюджетів; з другого боку, у працівників, які виховують дітей дошкільного віку, обмежені можливості щодо розміщення дітей у закладах дошкільної освіти через перебування там тимчасово переміщених осіб. На відміну від загальної середньої освіти, де останніми роками широко використовується дистанційна форма навчання, заклади дошкільної освіти можуть лише частково виконувати свої функції через здійснення дистанційного навчання. Лише в кількох регіонах деякі дошкільні заклади використовують елементи дистанційного навчання, а також створюють чергові групи навчання в ЗДО, у решті регіонів наразі освітній процес не відбувається.

Для залучення учнів із числа тимчасово переміщених осіб до навчального процесу використовуються різні варіанти, а саме: навчання в освітніх закладах регіонів, в які вони переміщені; навчання на платформі всеукраїнських дистанційних шкіл (Всеукраїнська школа онлайн, школа «Оптіма», Атмосферна школа та ін.).

Водночас в умовах ведення війни дистанційне навчання учнів із числа тимчасово переміщених осіб зумовлене низкою проблем: відсутністю доступу до комп'ютерів, планшетів, інтернету; відсутністю підручників; у багатьох навчальних закладах відкрита лише одна навчальна опція – «екстернат» (доступ до своїх матеріалів без можливості відвідувати уроки онлайн із вчителем та отримати зв'язок з перевіркою завдань); навчальний процес переривається постійними «тривогами» та ін.

З новими викликами зустрілись випускники навчальних закладів, які готувалися до зовнішнього незалежного тестування і вступу до українських ЗВО. Міністерством освіти та науки у 2022 р. було прийнято рішення звільнити від державної підсумкової атестації (ДПА) випускників шкіл, а

зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО) провести у спрощеному форматі. Зокрема, воно проводитиметься, як і раніше, офлайн, проте буде проведено мультимедійне тестування (з трьох предметів – українська мова (без літератури), математика, історія України), розраховане на 80 хвилин. Видається правильним спрощення процедури проведення зовнішнього незалежного тестування в умовах війни, однак у такому разі виникає низка ризиків для майбутніх абітурієнтів:

- багато цьогорічних випускників шкіл, готуючись до ЗНО, зробили вибір потрібних для вступу предметів на основі даних попередніх років. Окрім обов'язкових предметів, вони готували такі предмети, як фізика, хімія, біологія, іноземні мови та інші, які тепер не актуальні, натомість доведеться інтенсивно готувати історію України в обмежений проміжок часу;
- через воєнний стан і постійні «тривоги» написання тесту ЗНО відбуватиметься не в один наперед визначений день і час для усіх випускників незалежно від регіону, а впродовж 10-15 днів у різних регіонах. Хоча Міністерством освіти і науки України готуються різні варіанти тесту для різних днів його проведення, однак це ставить абітурієнтів у нерівні умови (тести можуть бути нерівноцінними за складністю, а абітурієнти, які виконуватимуть тестові завдання пізніше, зможуть урахувати помилки попередніх тестувань);
- є загроза переривання тестування звучанням сирен, що вимагатиме призупинення ЗНО й переходу в безпечне місце та подальшого його відновлення після відбою «тривоги»;
- неможливо складати іспит без критичного ризику для життя і здоров'я випускників на тимчасово окупованих територіях України, що потребує розроблення механізмів перевезення учнів, які мають намір пройти ЗНО, у неокуповані регіони.

Однак учні з регіонів, що постраждали внаслідок війни чи опинилися під окупацією, знаходяться в нерівних умовах порівняно з іншими, що вимагає розроблення механізмів спрощеної процедури зарахування до закладів вищої освіти. Зокрема, Департаментом освіти і науки Львівської ОДА було запропоновано механізм відтермінування ЗНО, а саме: діти вступають за заявами, навчаються дистанційно перший семестр, а потім проходять незалежне тестування. І лише після цього визначається, хто лишається, хто йде в інший заклад вищої освіти або інший навчальний заклад нижчого рівня, що відповідає рівню його підготовки та знань.

Висновки. Отже, освітня інфраструктура територіальних громад окремих регіонів унаслідок ведення воєнних дій, регулярних ракетних обстрілів зазнала значних пошкоджень, а іноді і руйнувань, що унеможливило її використання за умов, що склалися. Водночас значна частка освітньої інфраструктури у відносно стабільних регіонах дещо змінила призначення та стала пунктами локалізації осіб, які

втікають від війни. Нові функції освітніх закладів пов'язані з ризиками їхньої спроможності забезпечити тимчасово внутрішньо переміщених осіб ліжко-місцями, що зумовлено складнощами прогнозування потрібної кількості місць, яка залежить від динамічних коливань залежно від стану справ на фронті, зростання попиту на певні групи товарів і тимчасового дефіциту їх.

Допомога тимчасово переміщеним особам потребує додаткового фінансування з боку місцевих органів влади та внесення змін до місцевих бюджетів. На державному рівні розроблено певні механізми фінансування цих процесів у вигляді використання залишків освітньої субвенції і субвенції на допомогу особам з особливими освітніми потребами, акумульованих у місцевих бюджетах на початку року, для допомоги тимчасово внутрішньо переміщеним особам. Такі заходи є першочерговими, вони потрібні, проте в перспективі породжують нові ризики для розвитку інклюзивної освіти, освіти в сільській місцевості тощо.

Відновлення навчального процесу в закладах освіти відбувається не у всіх регіонах і здебільшого в дистанційній формі, переважає екстрене навчання. Позитивним чинником є прийняття рішення про проведення зовнішнього незалежного оцінювання, яке в складних умовах війни відбудеться у спрощеній формі. Такі заходи мають вимушений характер, проте в перспективі можуть негативно вплинути на рівень знань учнів.

Список використаних джерел

1. Єльнікова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні: монографія. К.: ДАККО, 1999. 450 с.
2. Розвиток соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації / наук. ред. С. Л. Шульц. Львів: ІРД НАН України, 2018.
3. Демків О. І. Напрями поглиблення бюджетної реформи в Україні. Фінанси України. 2009. № 3. С. 46-56.
4. Барановський М., Барановська О. Оптимізація мережі закладів шкільної освіти України в умовах адміністративно-територіальної реформи: причини, регіональні відмінності, шляхи реалізації. Часопис соціально-економічної географії: зб. наук. пр. 2017. Вип. 22. С. 47-52.
5. Лондар С. Л. та ін. Порівняльний аналіз навчальних досягнень учнів опорних закладів та малокомплектних закладів освіти з ДПА та ЗНО. 38 с. Інститут освітньої аналітики: сайт. 2020. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/21_AZ_Londar_SL_2019_full.pdf
6. Сім мільйонів дітей війни в Україні. Saveschools: сайт. 2022. URL: <https://saveschools.in.ua>
7. Прямі втрати через руйнування та пошкодження цивільної інфраструктури, тільки ті, які задокументовані в публічних джерелах, за останній тиждень зросли на понад \$5 млрд. Київська школа економіки: сайт. 01.04.2022. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/za-ostanniy-tizhden-vtrati-naneseni-vnaslidok-ruynuvannya-ta-poshodzhennya-infrastrukturi-ukrayini-v-hodi-viyni-zrosli-na-ponad-5-mlrd>

8. Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: виклики та пріоритети сталого ендogenous зростання регіонів України в умовах сучасних реформ / наук. ред. В. С. Кравців. Львів: ІПД НАН України, 2018. 157 с.

9. Освітяни Львівщини долучилися до допомоги військовим та переселенцям (фото). Львівська обласна державна адміністрація: сайт. 01.03.2022. URL: <https://old.loda.gov.ua/news?id=66025>

10. Порядок та умови надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам. Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 6. Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6-2015-%D0%BF#Text>

11. Сергій Шкарлет розповів про четвертий тиждень навчання в умовах воєнного стану. Міністерство освіти та науки України: сайт. 04.04.2022. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-rozpoviv-pro-chetvertij-tizhden-navchannya-v-umovah-voyennogo-stanu>

References

1. Yelnykova, H. V. (1999). Naukovi osnovy rozvytku upravlinnya zahal'noyu seredn'oyu osvitoju v rehioni [Scientific bases of development of management of general secondary education in the region]. Kyiv: DACCO. [in Ukrainian].

2. Shults, S. L. (Ed.) (2018). Rozvytok sotsial'noyi sfery terytorial'nykh hromad v umovakh administratyvno-finansovoyi detsentralizatsiyi [Development of the social sphere of territorial communities in the conditions of administrative and financial decentralization]. Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

3. Demkiv, O. I. (2009). Napryamy pohlyblennya byudzhethnoyi reformy v Ukraini [Directions for deepening budget reform in Ukraine]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 3, 46-56. [in Ukrainian].

4. Baranovskyy, M., & Baranovska, O. (2017). Optymizatsiya merezhi zakladiv shkil'noyi osvity Ukrainy v umovakh administratyvno-terytorial'noyi reformy: prychny, rehional'ni vidminnosti, shlyakhy realizatsiyi [Optimization of the network of school educational institutions of Ukraine in the conditions of administrative-territorial reform: reasons, regional differences, ways of realization]. In *Chasopys sotsial'no-ekonomichnoyi heohrafiyi* [Journal of Socio-Economic Geography]: Vol. 22 (pp. 47-52). [in Ukrainian].

5. Londar, S. L., et al. (2020). Porivnyal'nyy analiz navchal'nykh dosyahnen' uchniv opornykh zakladiv ta malokomplektnykh zakladiv osvity z DPA ta ZNO [Comparative analysis of academic achievements of students of support institutions and incomplete educational institutions with the STA and EIT]. Institute of Educational Analytics: Website. Retrieved from [https://iea.gov.ua/wp-](https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/21_AZ_Londar_SL_2019_full.pdf)

[content/uploads/2020/06/21_AZ_Londar_SL_2019_full.pdf](https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/21_AZ_Londar_SL_2019_full.pdf) [in Ukrainian].

6. Sim mil'yoniv ditey viyny v Ukraini [Seven million children of the war in Ukraine] (2022). Saveschools: Website. Retrieved from <https://saveschools.in.ua> [in Ukrainian].

7. Pryami vtraty cherez ruynuvannya ta poshkodzhennya tsyvil'noyi infrastruktury, til'ky ti, yaki zadokumentovani v publichnykh dzherelakh, za ostanniy tyzhden' zrosly na ponad \$5 mlrd [Direct losses due to the destruction and damage of civilian infrastructure, only those documented in public sources, have increased by more than \$ 5 billion in the last week] (2022, Apr 01). Kyiv School of Economics: Website. Retrieved from <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/za-ostanniy-tizhden-vtrati-naneseni-vnaslidok-ruynuvannya-ta-poshkodzhennya-infrastruktury-ukrayini-v-hodi-viyni-zrosli-na-ponad-5-mlrd> [in Ukrainian].

8. Kravtsiv V. S. (Ed.) (2018). Terytorial'nyy rozvytok i rehional'na polityka v Ukraini: vyklyky ta priorityty staloho endogenous zrostannya rehioniv Ukrainy v umovakh suchasnykh reform [Territorial development and regional policy in Ukraine: challenges and priorities of sustainable endogenous growth of Ukraine's regions in the context of modern reforms]. Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

9. Osvityany L'vivshchyny doluchylsya do dopomohy viys'kovym ta pereselentsyam (foto) [Educators of Lviv region joined the military and migrants (photo)] (2022, Mar 01). Lviv Regional State Administration: Website. Retrieved from <https://old.loda.gov.ua/news?id=66025> [in Ukrainian].

10. Poryadok ta umovy nadannya osvity'oyi subventsiyi z derzhavnogo byudzhetu mistsevym byudzhetam [The procedure and conditions for providing educational subventions from the state budget to local budgets] (2015). Approved by a resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on 2015, Jan 14, 6. Legislation of Ukraine: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

11. Serhiy Shkarlet rozpoviv pro chetvertyy tyzhden' navchannya v umovakh voyennogo stanu [Serhiy Shkarlet told about the fourth week of training under martial law] (2022, Apr 04). Ministry of Education and Science of Ukraine: Website. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-rozpoviv-pro-chetvertij-tizhden-navchannya-v-umovah-voyennogo-stanu> [in Ukrainian].

Статтю підготовлено в межах виконання відомчої науково-дослідної теми «Управління активами територіальних громад» (ДР № 0120U100390).

Надійшло 30.04.2022 р.